

انطباق امور فنی پزشکی در مراکز درمانی دانشگاه علوم پزشکی تبریز

نویسندگان: دکتر سید کاظم مداین^۱، دکتر مجید کارآموز^۲
دکتر حبیب افضلی فرد^۳

خلاصه:

با بررسی وضعیت انطباق امور فنی پزشکی با موازین شرعی در بیمارستانهای مختلف وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تبریز مشخص شد که در بیمارستانهایی که برنامه ریزی اصولی و اقدامات عملی در این مورد بعمل آمده است از شرایط تطبیق قابل قبولی برخوردار هستند. طبق نتایج حاصله میزان انطباق در بیمارستانهای زنان و مامائی (بیمارستان طالقانی و بیمارستان زنان) به ترتیب ۹۵٪ و ۹۷٪ می باشد. ۳٪ و ۵٪ عدم انطباق این بیمارستانها بعلت حضور اساتید و رزیدنت های بیهوشی مرد در اطاق های عمل است. در بقیه بیمارستانها این میزان از ۲۲٪ تا ۶۸٪ بود. میانگین انطباق بطور کلی در بیمارستانهای مختلف ۴۶٪ می باشد. از نظر اهداف ویژه بررسی، همگن بودن کادر درمانی و خدماتی یعنی هدف اول پژوهش امتیاز کمتری بدست آورده در صورتی که هدف سوم یعنی تفکیک بخش های زنانه و مردانه و اطاق کار نسبت به سایر هدفها از امتیاز بالاتری برخوردار بود. این نتایج نشان دهنده این است که با انجام برنامه ریزی عملی می توان در تمام اهداف اختصاصی انطباق به نتیجه مطلوب رسید. بطوریکه در بیمارستانهای زنان با توجه به برنامه ریزی اصولی از سالهای بعد از انقلاب که با ممنوعیت انتخاب رزیدنت مرد در این رشته شروع شد و از طرف مسئولین محترم دانشگاه نیز کارکنان مختلف این بیمارستانها در تمام سطوح درمانی و خدماتی منحصرأ از خانم ها انتخاب گردید موفقیت کامل در این مورد حاصل شده است. با اهمیت دادن به انتخاب رزیدنتهای زن در بقیه رشته ها، متناسب با نیازهای آن رشته و تفکیک کامل بخش ها توأم با انتخاب کادر همگن و بالاخره انجام آموزشهای لازم امکان انطباق کامل در همه بیمارستانها بوجود خواهد آمد. خوشبختانه با تأکیدی که از طرف مقام معظم رهبری در این مورد شده است و با همت و برنامه ریزی مسئولین محترم جای امیدواری وجود دارد این کار در آینده نزدیک عملی بشود.

کلید واژه: انطباق، موازین شرعی، امور فنی پزشکی

مقدمه:

وانزلنا الیک الكتاب بالحق صدقاً
لما بین یدیه من الكتاب و سهیمنا علیه
فماکم بینهم بما انزل الله و لا تتبع اهواء
هم عما جاءک من الحق لکل جعلنا نکم

شرعة و منها بما ولو شاء، الله جعلکم امة
واحدة ولكن لیبلوکم فی ما اتکم
فاستبقوا الخیرات الی الله مرجعکم جمیعاً
فینبئکم بما کتمت فیہ تختلفرن. و ما این
کتاب (قرآن کریم) را بحق بر تو فرستادیم

که درستی همه کتبی را که در برابر اوست
تصدیق نموده و بر حقیقت کتب آسمانی
پیشین گواهی می دهد پس در بین آنها به
آنچه خداوند فرستاده حکم کن و در اثر
پیروی از خواهشهای ایشان حکم حقی را

(۱) دانشیار و مدیر گروه ارولوژی دانشگاه علوم پزشکی تبریز

(۲) پزشک عمومی

(۳) رزیدنت طب فیزیکی و توانبخشی

که بر تو نازل شده است و امگذار، ما بر هر قومی شریعت و طریقه ای مقرر داشتیم و اگر خداوند می خواست همه را یک امت می گردانید و لیکن این کار را نکرد تا شما را به احکامی که در کتاب خود فرو فرستاده بیازماید، پس به کارهای نیک سبقت گیرید که بازگشت همه شما بسوی خداست و شما را بدانچه اختلاف دارید، آگاه خواهد ساخت. (۱)

هدف از آفرینش انسان تکامل فردی و اجتماعی در امور مادی و معنوی و اخلاقی و در نتیجه رسیدن به مقام خلافت و جانشینی خدا در زمین است و عشق به کمال در فطرت و نهاد هر انسانی است و انسان تا خود را به اقیانوس کمال مطلق نرساند آرامش نمی یابد. بی تردید کاروان بشریت نیاز به قوانین کامل و همه جانبه ای دارد تا در سایه عمل به این قوانین در صراط مستقیم الی الله گام برداشته و به اقیانوس کمال رهنمون گردد. شرایع و قوانین الهی بدون هیچ تردید بهترین قوانین است که از بهترین

قانونگذار یعنی سرچشمه کمال، جریان یافته و به حقیقت ضامن سعادت و خوشبختی بشر است همچنانکه خداوند در قرآن کریم می فرماید: «برای ملتی که به خدا یقین دارند، کدام

اهداف ویژه پژوهش	امتیاز	امتیاز کل	درصد
مسکن بودن کادر درمانی و خدماتی با بیماران	۳۶	۳۷	۹۷/۲۹
رعایت موازین شرعی و اخلاقی توسط کادر درمانی و خدماتی	۲۰	۲۱	۹۵/۲۴
تفکیک بخشهای مردانه و زنانه و اتاقهای کار	۱۵	۱۵	۱۰۰

جدول شماره ۱: وضعیت انطباق امور فنی پزشکی با موازین شرعی در بیمارستان زنان تبریز، سال ۱۳۷۵ به تفکیک اهداف سه گانه مطالعه بر حسب درصد

قانون گذاری بهتر از خداست؟ (۲)

دین مبین اسلام به لحاظ جامعیت و کمال بی بدیلی که دارد، برای تمامی نیازهای بشر، برنامه ای دارد و برای هر موضوع و هر عرصه ای، دستورات و قوانینی انشاء نموده است و برنامه زندگی انسانها را نه تنها در جنبه معنوی، بلکه در زمینه های مختلف اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی دارا می باشد (۳).

انطباق با این موازین و قوانین الهی در تمامی ابعاد زندگی مسئله ای است که سعادت انسانها در گرو آن است و عدم آگاهی از حدود خداوندی موجب خسران دنیوی و اخروی بشر است. چنانکه عالم جلیل القدر شیخ مرتضی انصاری فرموده اند: کسی که یادگیری مسائل مورد ابتلاش را ترک کند و در پی یادگیری آنها نباشد فاسق است. (۴)

گسترش علوم مختلف و بخصوص علم پزشکی، هر چند راهگشای انسان عصر حاضر بسوی پیشرفتهای صنعتی گردیده است، لیکن مشکلاتی هم برای وی ایجاد نموده است، از جمله این مشکلات حاکم شده اصالت علم و

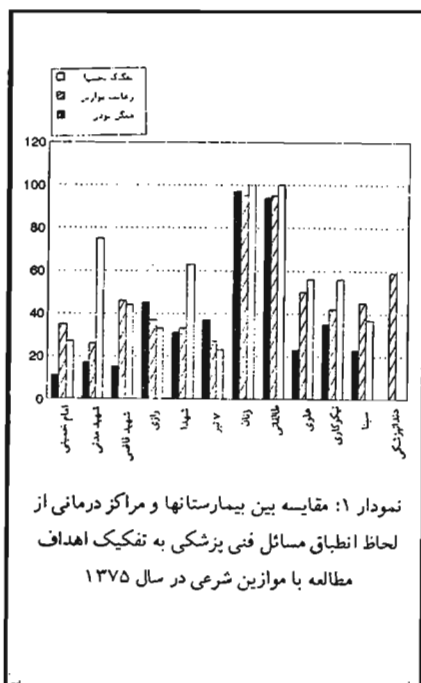
توجیه پذیر شدن هر آنچه خلاف عرف و فرهنگ اصیل معنوی جوامع بشری است، می باشد و چه بسا به اسم علم، فرهنگ بیگانه در جامعه ترویج شده است (۵).

این معضل در مراکز بهداشتی و درمانی کاملاً مشهود بوده و متأسفانه بعد از گذشت سالیان متمادی از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی در بعضی موارد محرمات شرعی جدی تلقی نشده و حریم امر الهی شکسته می شود، که این مسئله مورد توجه مسئولین بهداشتی و درمانی کشور نیز واقع شده و تلاشهای پیگیر و سازنده ای را آغاز کردند که یکی از ثمرات آن آئین نامه انطباق امور فنی پزشکی با موازین شرعی می باشد که پس از تصویب در سال ۷۲ به کلیه مراکز دانشگاهی کشور ارسال گردیده ولی با نهایت تأسف تاکنون زمینۀ اجرایی مناسبی برای پیاده شدن آن در مراکز آموزش و درمانی ایجاد نشده است.

رهبر معظم انقلاب حضرت آیت الله خامنه ای در بیانات اخیر خود بر این مهم تأکید داشته و فرمودند که:

دانشگاههای امروز ما اسلامی نیست و باید اسلامی شود و برای این منظور یک تحول عمیق، بنیادین، دلسوزانه، بلندمدت، برنامه ریزی شده و همه جانبه ضروری و اجتناب ناپذیر است (۶).

علیهذا به تاسی از فرامین گوهربار آن حضرت بر آن شدیم تا به بررسی وضعیت انطباق امور فنی پزشکی با موازین شرعی در کلیه مراکز درمانی و آموزشی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تبریز بپردازیم. امید است که این پژوهش گامی هر چند کوچک در جهت تحقق اهداف عالی اسلامی و یاریگر مسئولین بهداشت و درمان و آموزش پزشکی در راستای حاکمیت روزافزون حدود و احکام الهی در مراکز دانشگاهی بوده و مورد قبول و رضایت حضرت

باری تعالی قرار گیرد.

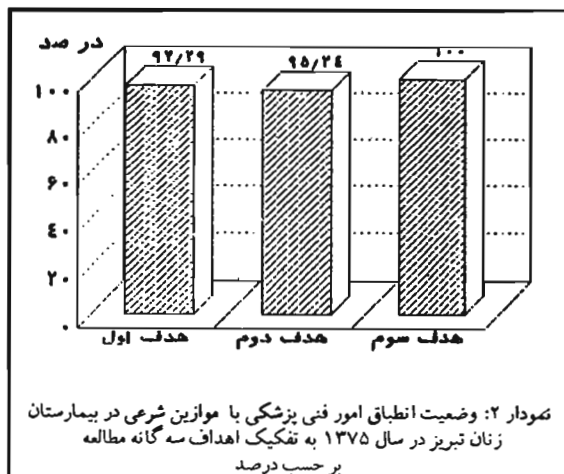
روش بررسی:

این بررسی در واقع یک مطالعه توصیفی است. برای انجام پژوهش ۱۱ مرکز آموزشی و درمانی با درمانگاه و بخش‌های مختلف دانشکده دندانپزشکی مورد بررسی قرار گرفتند. بیمارستانهای کودکان بعثت نرسیدن بیماراران به سن تکلیف از مطالعه خارج شدند. در هر واحد بیمارستانی بخش‌های بستری اتاقهای عمل همراه با بخش‌های سربائی و پاراکلینیک (رادیولوژی، آزمایشگاه و فیزیوتراپی) مورد بررسی قرار گرفتند. ابزار گردآوری داده‌ها چک لیست‌های ارسالی از طرف وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی بود که دارای ۴۱ سؤال می‌باشد. ۱۸ سؤال در مورد همگن بودن کادر درمانی و خدماتی (هدف اول بررسی) ۱۴ سؤال در ارتباط با وضعیت رعایت موازین اخلاقی و شرعی توسط کادر درمانی و خدماتی (هدف دوم) و ۹ سؤال در مورد جداسازی بخش‌های بستری و اتاقهای کار می‌باشد. (هدف سوم) اعتبار چک لیست به روش اعتبار محتوی مورد بررسی قرار گرفته، بدلیل اینکه چک لیست‌ها از طرف وزارت ارسال شده و توسط کارشناسان

و متخصصین فن تهیه و تنظیم شده است. برای تعیین پایائی علمی ابزار گردآوری داده‌ها در روش پایائی مصحح استفاده شده است. یعنی برای اندازه‌گیری دقت و تداوم چک لیست در جمع‌آوری اطلاعات مورد نظر، چک لیست توسط دو نفر پژوهشگر تنظیم و از نظر همگونی مورد بررسی قرار گرفته است. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده از آمار توصیفی استفاده شده و برای هر یک از سئوالات چک لیست دو پاسخ بله و خیر در نظر گرفته و برای پاسخهای بله یک امتیاز داده و برای پاسخهای خیر امتیازی داده نشده است.

نتایج:

نتایج بدست آمده وضعیت تطبیق در ۱۱ بیمارستان و دانشکده دندانپزشکی مطابق نمودار (۱) می‌باشد. چنانکه ملاحظه می‌شود بیمارستانهای زنان و زایمان (بیمارستان زنان و بیمارستان طالقانی) بیشترین امتیاز را داشته (۹۷٪ و ۹۵٪) و بیمارستان امام خمینی کمترین امتیاز را دارد (۲۲٪). دلیل موفقیت انطباق در بیمارستانهای زنان در مرحله اول برنامه ریزی وزارتی از سالها قبل در مورد عدم انتخاب رزیدنت مرد برای این رشته و توصیه‌های مقام معظم رهبری در مورد رعایت موازین شرعی از سالهای قبل و توجه مسئولین محترم دانشگاه در اجرای قوانین مربوط به انطباق در این بیمارستانهاست و عدم موفقیت جزئی ۳٪ در این مورد حضور متخصص رزیدنتهای بیهوشی در بیمارستان است. جزئیات اهداف ویژه انطباق مربوط به بیمارستان زنان در جدول شماره ۱ و نمودار ۲ آمده

است. کمترین امتیاز تطابق مربوط به بیمارستان امام خمینی است که بزرگترین مرکز آموزش و

اهداف ویژه پژوهش	امتیاز	امتیاز کل	درصد
همگن بودن کادر درمانی و خدماتی با بیماراران	۷	۶۳	۱۱/۱۱
رعایت موازین شرعی و اخلاقی توسط کادر درمانی و خدماتی	۱۲	۲۰	۳۵
تفکیک بخش‌های مردانه و زنانه و اتاقهای کار	۶	۲۱	۱۷/۱۷

جدول شماره ۲: وضعیت انطباق امور فنی پزشکی با موازین شرعی در بیمارستان امام خمینی تبریز، سال ۱۳۷۵ به تفکیک اهداف سه گانه مطالعه بر حسب درصد

درمانی دانشگاه است. علت موفقیت کم در این مرکز نیز بعثت وجود بخش‌های متنوع و نداشتن متخصصین زن در رشته‌های مختلف جراحی و همچنین نبودن کادر پرستاری و خدماتی همگن بتعداد کافی می‌باشد. جزئیات نتایج اهداف ویژه بیمارستان در جدول شماره ۲ و نمودار ۳ آمده است.

بحث:

با بررسی وضعیت تطبیق موازین شرعی در واحدهای مختلف درمانی دانشگاه مشخص گردید که این وضعیت در بعضی از واحدها بخصوص بیمارستانهای زنان از شرایط بسیار خوب و امیدوار کننده‌ی برخوردار بوده و در بعضی از واحدهای دیگر هنوز در سطح پائین قرار دارد. با در نظر گرفتن برنامه‌ریزی‌های قبلی وزارت مطبوع و برنامه‌های اجرایی دانشگاه چنین استنباط می‌شود که در رشته زنان بعثت برنامه‌ریزی قبلی در این مورد و منع تحصیل مردان در این رشته تخصصی که متخصصین زن به تعداد کافی به مرحله فارغ‌التحصیلی رسیده‌اند و احتتام دانشگاه بر

اجرای سایر شرایط انطباق باعث این موفقیت چشمگیر شده است و جای امیدواری وجود دارد که این میزان به حد صد در صد برسد.

۲- اختصاص دادن بخشی از آموزش پزشکی به بحث‌های مربوط به احکام و مسائل

متناسب با نیاز و تعداد بیماران زن و مرد برای امکان جداسازی کامل بخش‌ها.

۴- جداسازی کامل بخش‌ها با کلیه کادر تخصصی و درمانی و خدماتی.

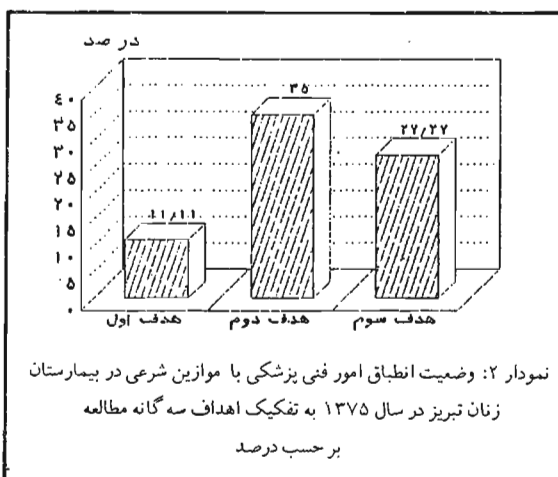
۵- حذف کارورزی در بخش‌های زنان برای دانشجویان مرد.

۶- انجام پژوهش‌های لازم برای یافتن موانع و مشکلات طرح انطباق.

۷- تجهیز کتابخانه‌ها با کتب فقهی و نشریات آگاهاننده ضروری مذهبی و اختصاص بخشی از منابع کتابخانه‌ای در این مورد.

۸- تهیه نقشه ساختمانی بیمارستان‌ها و مراکز آموزشی جدید التاسیس بر اساس

انطباق و رعایت شرایط کامل موازین شرعی.

نمودار ۲: وضعیت انطباق امور فنی پزشکی با موازین شرعی در بیمارستان زنان تبریز در سال ۱۳۷۵ به تفکیک اهداف سه گانه مطالعه بر حسب درصد

فقهی پزشکی و اضافه نمودن مباحث فعلی که در درس فعلی اخلاق پزشکی تدریس می‌شود.

۳- استخدام کادر درمانی و خدماتی کافی

و این موفقیت جای امیدواری زیادی ایجاد می‌کند که با انجام برنامه ریزی‌های مشابه در بقیه رشته‌های تخصصی، در آینده رعایت موازین شرعی در سایر رشته‌ها نیز بطور کامل به اجرا درآید. علاوه بر تربیت متخصص برای حصول موفقیت کامل در این مورد نیاز بر عوامل دیگری وجود دارد که با در نظر گرفتن این عوامل و برنامه ریزی در این مورد می‌توان به این هدف مقدس نایل شد. برای حصول به این فریضه الهی پیشنهادات زیر ارائه می‌شود:

۱- توجیه و آموزش طرح انطباق به کلیه رده‌های کادر درمانی در تمام سطوح.

فهرست منابع فارسی

- ۱- قرآن کریم. ترجمه مهدی الهی قمشه‌ای. تهران بنیاد نشر قرآن و انتشارات امیرکبیر، ۱۳۶۷، سوره مائده، آیه ۴۸.
- ۲- بی‌آزار شیرازی: عبدالکریم. رساله نوین. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۲، ص ۳۶-۳۹
- ۳- توکلی بزاز، جواد انطباق، ضرورتها و موانع. طب و تزکیه، شماره ۱۸، پائیز ۱۳۷۴، ص ۸.
- ۴- نانگیر، حمید و شمسیانی، حسین. ضروریات فقه پزشکی. کاشان، معاونت امور دانشجویی و فرهنگی دانشگاه علوم پزشکی، ۱۳۷۴، ص ۴۰.
- ۵- نجفی، مصطفی صالحی، مسعود فردوسی، مسعود. فقه الطیب. پایان نامه جهت اخذ درجه دکترای طب، دانشکده علوم پزشکی دانشگاه اصفهان، ۱۳۷۲، ص ۱۱
- ۶- آیه آ... خنامه‌ای، سیدعلی. «اسلامی کردن دانشگاهها، موانع و راهکارها. ماهنامه صبح ۲ (۶۳) مهرماه ۱۳۷۵، ص ۳۲.
- ۷- اصفهانی، محمدمهدی، اخلاق حرفه‌ای در خدمات بهداشتی و درمانی. تهران: دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۷۲، ص ۸۹-۴۴.